

صحیح و عمم (۲۳)

۹۲ / ۱ / ۲۱

جلسه ۸۷

صحيح و اعم

چهار شنبه

سال سوم

پيشخوان

اشاره مرحوم نائینی به راه علت و ملاکات احکام

بیان دلیل مدعی مرحوم نائینی (مقدمه)

ادامه کلام مرحوم نائینی

ما می گوئیم

اشاره مرحوم نائینی به راه علت و ملاکات احکام

مشکل تر بودن اشاره به جامع از راه علت

دلیل: تکلیف نمی تواند به ملاکات احکام تعلق گرفته باشد

(نه به نفس ملاکات احکام تعلق می گیرد و نه به چیزی که مقید به ملاکات است)

پس مسمای نماز:

نه می تواند ملاک نماز باشد

نه می تواند چیزی باشد که مقید به ملاک نماز است

مرحوم نائینی

بیان دلیل مدعی مرحوم نائینی

الف. گاهی خودش امری اختیاری است (بدون توجه به اثر آن)

در این فرض **نفس فعل**، مقصود بالاصالة است

مثال: اگر شارع کسی را امر کند به اینکه قیام کند و مطلوب شارع هم نفس قیام باشد

۱. فعل اختیاری تمام العله و یا جزء اخیر علت تامه است برای رسیدن به آن اثر.

مثال: انداختن کسی در آتش علت است برای اینکه آن شخص بسوزد

۲. فعل اختیاری از زمره اموری است که بین آن و اثر فاصله است

مثال: کاشتن بذر = فعل اختیاری . روئیدن سنبله = اثر

مقدمه :

غرض فاعل دو
گونه است:

**ب. گاهی غرض فاعل، اثری است
که بر فعل اختیاری مترتب است.**

در این صورت فعل اختیاری،

صرفاً به سبب آنکه **مقدمه آن اثر**

است، مطلوب است

فعل اختیاری مطلوب بالذات **(الف)**

واسطه ای بین فعل اختیاری و اثر نیست **(ب)**

واسطه ای بین فعل اختیاری و اثر هست **(ج)**

فعل اختیاری مطلوب بالعرض

ممکن است اراده شارع مستقیماً به فعل اختیاری تعلق گیرد

چراکه : این فعل از اسباب تولیدیه است

در اینها قدرت بر سبب عین قدرت بر مسبب و اراده نسبت به سبب عین اراده نسبت به مسبب است
و لذا با توجه به اینکه معلول از شئون علت است می توان گفت «القاء در آتش احراق است»
در حالیکه فی الواقع القاء در آتش سبب احراق است

نوع «ب»

فاعل نمی تواند نسبت به «اثر» اراده کند

چراکه : اثر مقدر فاعل نیست.

بلکه فاعل صرفاً می تواند فعل اختیاری را اراده کند.

و در این صورت آن اثر انگیزه ای برای اراده فعل اختیاری است

نوع «ج»

در اسباب تولیدی ← فاعل هم می تواند معلول را اراده کند و هم علت اختیاری را

**در دواعی ← فاعل تنها می تواند فعل اختیاری را به جهت آنکه شاید به معلول و اثر برسد اراده کند. و خود دواعی قابل اینکه متعلق اراده
واقع شوند، نیستند**

مرحوم نائینی

ملازمه بین اراده آمریه و اراده فاعلیه

یعنی: هر جا فاعل می توانست اراده کند، آمر هم می تواند به آن امر کند

چراکه: کار آمر آن است که مأمور را به عنوان یک فاعل، به سمت عمل تحریک می کند.

پس اگر فاعل نمی تواند کاری را انجام دهد، آمر هم نمی تواند به آن امر کند چراکه طلب محال است

اگر فعل اختیاری برای اثر، سبب تولیدی است:

حکم: هم میتوان به سبب امر کرد و هم میتوان به مسبب امر کرد

مثال: می توانیم بگوییم لباس را در آتش بیانداز. و می توانیم بگوییم لباس را بسوزان

حال:

اگر فعل اختیاری از مقدمات اعدادی است و اثر از دواعی است:

حکم: در این صورت فاعل نمی تواند اثر را اراده کند کما اینکه آمر نمی تواند به اثر امر کند.

و لذا در این صورت امر فقط به فعل اختیاری تعلق می گیرد و نه به اثر

ملاکات و علل تشریح احکام سبب تولیدی نیستند بلکه داعی می باشند

چراکه صلوة به تنهایی معراج مؤمن و قربان کلّ تقی نیست بلکه به چیزهای دیگری مثل تصفیه ملائکه احتیاج دارد

به همین دلیل: نمی توان ملاکات احکام را نه به عنوان **مأمور به** و نه به عنوان **جزء مأمور به** أخذ کرد

به همین دلیل: معراج مؤمن و ... نمی توانند جامع صحیحی یا معرفّ برای جامع صحیحی باشند

چراکه: هیچ ملازمه ای بین آنها و صلوة وجود ندارد (چراکه برخی از صلوة ها چنین نیستند

مرحوم آخوند می فرماید: جامع صلوة صحیح، **علت** است برای تحقق تقرّب إلى الله و نهی از فحشا
پس: جامع صلوة دارای **صفتی** است که عبارت باشد از ناهی از فحشا و قربان کلّ تقی

مرحوم نائینی می گوید: جامع صلوة صحیح، **علت تامّه** یا **جزء اخیر علت تامه** برای «تقرّب إلى الله و نهی از فحشا» نیست
بلکه: چه بسا نمازی صحیح باشد و قربان کلّ تقی و ناهی عن الفحشا نباشد

منتفی شدن اشکال مرحوم نائینی: اگر مرحوم آخوند مدعی شوند که همه نمازهای صحیح ناهی از فحشا قربان کلّ تقی هستند

دفاع از مرحوم آخوند: در مبنای ایشان، نهی از فحشا و تقرّب إلى الله صرفاً **به عنوان مثال** مطرح هستند
لذا: آیه الله وحید از این اثر با عنوان **عمود دین** یاد می کند

مرحوم نائینی: عدم تأثیر تفصیل بین «معلول هایی که لحاظشان **علت غایی نیست**» و «معلول هایی که لحاظشان **علت غایی است**»
جز اینکه مرحوم نائینی نوع اول معلول ها را **معلول دائمی** و نوع دوم را **معلول غیر دائمی** می داند.
حال اگر هم نوع دوم معلول دائمی شوند، باز اشکالات ۴ گانه قبل مطرح می شود

ما می گوئیم